

MILJÖHANDBOK

2023

Miljöhandboken är aktuell och godkänd (underskrift av verksamhetsansvarig)

Datum för godkännande:

**Verksamhetsansvarig
(godkännare):**

Ole Busse

I. Verksamhetsbeskrivning och miljöorganisation

Verksamhetsnamn: Adelfors folkhögskola	
Besöksadress: Kunskapens Väg 3	Postadress: 574 53 Holsbybrunn
Organisationsnummer: 827500-2254	Antal medarbetare: 52
Miljösamordnare: Cecilia Alfheim	E-postadress: cecilia.alfheim@adelfors.nu
Verksamhetsansvarig: Ole Busse	
Telefon: 070-960 08 55	Hemsida: http://www.adelfors.nu/
Beskrivning av verksamheten:	
<p><i>Våra produkter och tjänster</i> Vi erbjuder: Folkhögskola, restaurang, konferenser och hotell/internat</p> <p><i>Våra lokaler</i> Vi äger våra lokaler, yta 12 600 kvm</p> <p>Vi hyr våra lokaler, yta 250 kvm (en våning på Österliden tom augusti 2023)</p> <p>Vi använder följande typ av energikällor för uppvärmning och drift av våra lokaler; Skolans lokaler och vatten värms med fjärrvärme som kommer från ett närliggande flisvärmeverk, Njudungs Energi. Elnätet levereras av EON och elen av Bixia. Det är grön el.</p> <p><i>Material och avfall</i> Vår huvudsakliga användning av material består av Papper, livsmedel, kontorsmaterial, IT-utrustning, undervisningsmaterial</p> <p>I vår verksamhet produceras i huvudsak följande typer av avfall Förpackningar av olika slag, papper, brännbart hushållsavfall, matavfall, elektronikavfall</p> <p><i>Resande och transporter</i> Vi har följande typ av tjänsteresande i vår verksamhet Kundbesök, Pendlingsresor till och från jobbet, Resor med avfall inom skolområdet och till återvinningsstationer samt sophanteringscentral, transport av deltagare, gäster och föreläsare till och från Vetlanda, studiebesök.</p> <p>Vi har följande typer godstransporter i vår verksamhet Transporter ingår vid beställning av inköp till vår verksamhet samt leveranser av hotelltextilier till tvätteriet. Vi försöker samordna inköp för att minimera transporter.</p>	

Vår verksamhet använder följande typ av fordon och arbetsmaskiner

En minibuss (en såldes under verksamhetsåret 2023 och kommer inte ersättas), en personbil, en eldriven golfbil, åkgräsklippare, redskapsbärare, robotgräsklippare, såg och trimmer.

Utsläpp, buller, vibration och lukt

Vi har följande typ av verksamhet som ger utsläpp (luft, vatten, mark), buller, vibration eller lukt

CO₂-utsläpp från resande (skolans bilar o bussar, leverantörers, personalens och deltagarnas, restaurang- och hotellgästers och konferensdeltagarnas etc.) samt gräsklippare och snöröjning. Indirekt från energi som förbrukas i våra lokaler och produkter/material som vi konsumerar.

Vår verksamhet är lokaliserade på följande platser (enbart multisitediplom)

Vårt miljöledningssystem omfattar följande delar av vår verksamhet
Folkhögskolan i Holsbybrunn

Miljöarbetet är organiserat på följande sätt i verksamheten:

Ledningen: Är ansvarig för miljöarbetet och vårt ledningssystem. De ska se till att tillräckliga resurser finns för miljöarbetet, fördela ansvar och se till att alla medarbetare engageras och involveras.

De ansvarar mer specifikt också för: Att tillsammans med miljösamordnaren utvärdera miljöarbetet och godkänna miljöhandboken.

Miljöansvarig: Ole Busse, rektor

Övriga funktioner med specifikt miljöansvar:

Miljösamordnaren är personen som är länken mellan skolan och Miljöstrategen. Hen ansvarar för miljöhandboken och sammankallar och leder Miljövärdet, en grupp med personal från varje arbetslag. Miljösamordnaren ser till att internrevision sker.

Miljövärdet är miljösamordnaren behjälplig i arbetet med miljöhandboken och div. utställningar, temadagar osv. Miljövärdare ansvarar också att föra ut information till sitt arbetslag.

Inköpare har ansvar att köpa in det minst miljö- och klimatfarliga varorna och se till att transporterna blir så få och så korta som möjligt. Även ifrågasätta om vi verkligen behöver köpa varan, går det att laga den gamla eller köpa begagnad.

Kemikalieansvariga har ansvar att samla säkerhetsdatablad för varje kemikalie, ge miljösamordnaren en aktuell kemikalielista, veta hur kemikalierna är farliga och var säkerhetsdatapärmarna står.

Samtliga medarbetares ansvar: Att vara en aktiv del av vårt företags miljöarbete och följa våra policys och rutiner i miljöhandboken.

De ska specifikt tänka på att kopiera mindre, medverka i miljö-enkäter, -utbildningar, se utställningar, försöka dra ner på sina CO2-utsläpp bl.a. genom pendlingsresorna, följa vår resepolicy, anmäla miljöincidenter och komma med förslag på förbättringar.

2. Miljöutredning

I tabellen nedan listas **alla** verksamhetens aktiviteter som ger direkt och indirekt miljöpåverkan. För de aktiviteter som bedöms som betydande ur miljösynpunkt anges hur mycket som används/släpps ut under ett år. Ange gärna miljöindikatorer för övriga aktiviteter också.

Alla aktiviteter är rangordnade efter hur stor miljöpåverkan vi bedömer att de har, I är mest betydande, därefter 2, 3 och så vidare. Vid bedömning av miljöpåverkan beaktas förbrukad/utsläppt mängd och miljöfarlighet av det som förbrukats/släppts ut. De aktiviteter som vi bedömer har betydande miljöpåverkan har vi sammanställt i punktlistan nedanför tabellen. Dessa benämns våra betydande miljöaspekter.

Aktivitet som påverkar miljön	Hur mycket används och/eller släpps ut?	Rangordning (1, 2, 3, 4 osv.)
Direkt miljöpåverkan	2022, 2021, 2020, 2019, 2018	
Resor i tjänsten, skolans bilar, egna bilar, hyrbilar	<p><u>Skolans bilar</u> Drivmedel = 2 687 L = 7,201 ton CO2 (+2,646 ton CO2) 1 518 L = 4,555 ton CO2 (-0,203) 1586 L = 4,758 ton CO2 (-6,102) 3620 L = 10,860 ton CO2 (+0,888 ton CO2) 3324 L = 9,972 ton CO2 (+0,532 ton CO2)</p> <p><u>Egna bilar</u> 2 439 mil = 4,641ton CO2 (-1,038) (elbilar avgår) 2984,8 mil = 5,679 ton CO2 (+3,738) 1020,2 mil = 1,941 ton CO2 (-5,954) 4149 mil = 7,895 ton CO2 (+0,258) 4 013,7 mil = 7,637 ton CO2 (-1,880)</p> <p><u>Hyrbilar</u> 108,4 mil = 0,206 ton CO2 (+0,14)(elbilar avgår) 34,6 mil = 0,066 ton CO2 (+0,061) 2 mil = 0,005 ton (-6,085) 367 mil = 6,090 ton CO2 1,966 CO2 x 4,11 (ökad kostnad 411 %)= beräknad 8,080 ton CO2 (+6,114 ton CO2)</p> <p>Totalt resor i tjänst: 12,0 ton CO2 (+1,7) (+16%) (-52% från 2019) 10,3 ton CO2 (+3,596) (+54%) 6,704 ton CO2 (-18,151) (-73 %) 24,855 ton CO2, (-0,834 ton CO2 -3%) 25,689 ton CO2 (+4,766 ton CO2 +23 %)</p>	5
El	<p>Grön el = 0 ton CO2 Vanlig el jan-sep = 562 880 kWh = 50,659 ton CO2 Grön el okt-dec = 0 CO2 (-17,219 ton CO2)</p>	0
Fjärrvärme Kwh x 0,000042=tonCO2 (kWhx0,0000465697=tonCo2)	<p>1 301 000 kWh = 54,642 ton CO2 (-0,962) (-2 %) 1 194 000 kWh = 55,604 ton CO2 (+9,314) (+20%) 994 000 kWh = 46,290 ton CO2 (-7,101) (-14 %) 1 125 000 kWh = 52,391 ton CO2 (-3,772) (-7%) 1 206 000 kWh = +9 440 kWh (+0,8 %) Enl. Njudung energi = 56,163 ton CO2</p>	3
Totalt beräknat CO2	Resor i tjänst 12 ton CO2 , 10,3 ton CO2 6,704 ton CO2 24,855 ton CO2	

	<p>El 0 ton CO2 Fjärrvärme 54,642 ton CO2 55,6 ton CO2 46,290 ton CO2 52,391 ton CO2 Pendlingsresor 32,5 ton CO2/år 29,956 ton CO2 42,483 ton CO2/år Datorinköp 8,7 ton CO2 7,220 ton CO2 20 ton CO2</p> <p>Totalt 107,1 ton CO2 (+16,9 ton CO2, +19%) 90,170 ton CO2 (-49,559 ton -35 %) 139,729 ton CO2 (-73,281 ton CO2 -34 %)</p>	
Avfall	Brännbart, wellpapp, metall, deponi samt hushållssopor och annat avfall. Internatet sorterar som hushåll. Ca 98 % av allt avfall är sorterat.	6
Vatten & avlopp	<p>Kommunalt 279 250 kr (-11%) 313 820 kr (+32 089 kr) (+11%) 281 731 kr (-19 283 kr, -6 %) 301 014 kr (-13 737 kr, -4,4 %) 314 751 kr (-11 748 kr, -3,6 %)</p>	8
Livsmedel	100 % svenskt kött, eko-bananer mm leveranser och tillagning av råvaror, rengöring, externa kunders transport	9
Kemikalier	<p>Totalt 202 st 2023 (2019 289 st) (-87 st) olika kemikalier på skolan maj 2023, varav 33 st är gröna (-32 st), d.v.s. 16 % gröna (-7 %) Av alla regelbundna är 26 % gröna (-8 %)</p> <p>Städ 24 st (+2) 54 % miljömärkt Kök 19 st (-2) 55 % R miljömärkt Konst 39 st (+7) 3% miljömärkt Vaktmästeri tot. 117 st (-99) 9 % miljömärkt Övrigt, Äventyr 6 st (+6) 16 % miljömärkt</p> <p>R 81 st, (+12) 26 % miljömärkt E 8 st (+3) 25 % miljömärkt S 106 st (-13) 7 % miljömärkt U 7 st (-16) 57 % miljömärkt</p>	6
Fysisk genomgång av <u>all</u> kem, december 2022, städ och vaktmästeri maj 2023		
Kontorspapper	<p>182 922 kopierade ark/52 anst=3 517 ark/anställd/år 130 794 kopierade ark/51 anst=2564 ark/anst/år 108 186 kopierade ark/44 anst = 2459 ark/anställd/år 196 000 kopierade ark/54 anst=3630 ark/anställd/år 370 856 kopierade ark/52 anst = 7132 ark/anställd/år</p> <p>+52 128 fler kopior (+39%) +22 608 fler kopior (+21%) 87 814 färre kopior (-45%) (corona) 174 856 färre kopior (-47 %) (corona+11 mån av 12) -205 457 färre kopior (-36 %) än 2017</p>	10
Förbrukningsmaterial, papper och städmaterial	<p>Inköp av pappersförbrukning 260 498 kr (+137 672) (+112%) 122 826 kr (-19 467) (-14%) 142 293 kr (-159 552) (-53 %) 302 845 kr (-65 802), 368 647 kr (+131 432)</p> <p>Inköp av städmaterial 240 971 kr (+104 164) (+76%) 136 807 (-20 946) (-13%) 157 753 (-114 944) (-42 %) 272 697 (+69 524), 203 173 kr (+33 549 kr)</p> <p>Totalt 501 469 (+241 836) (+93%) 259 633 (-40 413) (-13%) 300 046 (-275 496) (-48 %) 575 542 kr (+3 522 kr), 572 020 kr (+165 181 kr, +41 %)</p>	11

Förbrukningsmaterial, undervisning	<p>Inköp av förbrukningsmaterial till undervisning var 274 553 (-89 601) (-25%) 364 154 (-21 050) (-5%) 385 204 (-131 736) (-25 %)</p> <p>516 940 kr (+44 672), 472 268 kr (+ 215 538 kr, + 84 %) (+262 038 kr än medelvärdet av åren 2011-2017)</p>	11
Inventarier, kontorsmöbler, datorer kronor Ar 2021=ombyggnation	<p>Inköp möbler 324 842 (-1 118 491) (-77%) 1 443 333 (+1 415 909) (+5 163 %) 27 424 (-643 456) (-96 %), 670 880 kr (-27 874), 698 754 kr (+186 481 kr)</p> <p>Inköp datorer 433 048 kr (197 032) (+83%) 235 986 kr (-192 974) (-45 %) 428 960 kr (-24 350) (-5 %), 453 310 kr (-382 103), 835 413 kr (+470 726)</p> <p>Inköp av inv. totalt 757 860 kr (-1 485 670) (-66%) 2 243 530 (+1 476 984) (+224 %) 766 546 (-1 188 142 kr) (-61 %), 1 954 688 (-429 821), 2 384 509 kr (+1 131 673 kr)</p>	1 7
Mediateknik inköp CO2 (Juli-juni)	<p>0 chromebooks x 30 kg = 0 kg CO2 21 mobiltelefoner x 88 kg = 1 848 kg 5 bärbara (Thinkpad)x150 kg = 750 kg 7 stationära x 449 kg = 3 143 kg 6 skärmar x 520 kg = 3 120 kg 3 storskärmar x 620 kg= 1 860 kg 11 tangentbord x 470 kg= 5 170 kg</p> <p>Totalt 15 891 kg CO2</p> <p>Inköp av mediateknik totalt Läsår 22/23 15,9 ton CO2 (+7,2 ton, 83%) Läsår 21/22 8,7 ton CO2 (+1,5 ton) (+21%) Läsår 20/21 7,220 ton CO2 (-12,880) (-64 %) Läsår 19/20 20 ton CO2</p>	7
Indirekt miljöpåverkan (även positiv)		
Pendlingsresor	<p>68%, 77%, 84 % 82 % 86 % 92 % av personalen kör bil (ej elbil) till jobbet. Resterande 32 %, 23%, 16 %, 15 % 14 % 8 % samåker, cyklar, kör elbil eller går.</p> <p>Bensinbilar körs 158 560 km/år, 91 131 km/år, 63 279 km/år, 71 500, 105 005, 150 368 km/år = 25,5 ton CO2, 14,6 ton CO2, 12,0 ton CO2, 13,4, 19,9, 28,2 ton CO2</p> <p>Dieslbilar körs 69 620 km/år, 99 328 km/år, 90 213 km/år, 138 410, 210 384, 117 736 km/år = 12,5 ton CO2, 17,9 ton CO2, 17,9 ton CO2 29,1, 33,8, 26,6 ton CO2</p> <p>Totalt pendlingsresor 38 ton CO2/år, 32,5 ton CO2/år, 29,95 ton/år, 42,5, 53,8, 54,801 ton CO2/år (+5,5 ton +17%, +2,5 ton, +8%, -12,5 ton, -29 %, -11,3 ton, -0,99 ton, +5,9 ton CO2)</p>	4
Utbildningens påverkan på deltagarnas miljökunskaper	<p>Deltagarna i Allmän kurs samt Natur & Äventyrs guider samt SMF har under läsåret 2022/23</p>	2

	<p>jobbat med miljö- och klimatfrågor både praktiskt och teoretiskt då och då under hela året. Även de yrkesförberedande kurserna har tagit upp det när det varit naturligt. Vi har många ”gröna” böcker och magasin i biblioteket som ofta visas speciellt samt att vi har en bokbytarhylla. Där eller i GP:s corner har vi flera gånger per år utställningar där olika miljöfrågor visas. Vi har alltid ett vegetariskt alternativ till lunchen och ett väldigt stort salladsbord. Vi har också visat två filmer om miljöfrågor och genomfört två stycken klädbytdagar..</p>	
Miljöpåverkan på besökande	<p>Vi har vårt miljödiplom vid entrén, på vår hemsida och många anställda har även loggan som mejlsigill. Vi har små skyltar på toaletterna som visar att de är städade miljövänligt. Vi har en miljöside på vår hemsida där vi visar att vi jobbar miljövänligt, att vi har elbilsladdare till gäster samt länkar till SJ och JLT om man vill åka kommunalt. Vi har många ”gröna” böcker och magasin i biblioteket och vi har en bokbytarhylla. Flera gånger per år har vi utställningar där olika miljöfrågor visas. Vi har alltid ett vegetariskt alternativ till lunchen och ett väldigt stort salladsbord.</p>	2
Skolans externa påverkan	<p>Vi påverkar andra folkhögskolor, företag, organisationer och privatpersoner med vårt miljöarbete vid olika kontakter. Det sker vid möten på hög och låg nivå, konferenser, mässor, demonstrationer, deltagararbeten som sprids, leverantörskontakter, våra upphandlingar av kost och logi för kick-off, långa laget, skolresor och sociala medier och er m-logga på mejlen. Vi har en miljöside på vår hemsida där vi talar om hur vi jobbar miljövänligt, miljöpolicy, miljöberättelsen, om miljövärdet, att vi har elbilsladdare till gäster, våra miljöaktiviteter samt länkar till SJ och JLT om man vill åka kommunalt.</p>	2

Våra betydande miljöaspekter är:

1. Inköp av datorer/möbler
2. Påverkan i om utbildningar, besökare och externa kontakter
3. Fjärrvärme
4. Pendlingsresor

3. Miljöpolicy

Miljöpolicy

Alla behövs för en bättre miljö. Kunskap är det viktigaste verktyget.

Äldfors folkhögskola ska, inom ramen för vår verksamhet, bidra till de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030-dokumentet.

Den dagliga verksamheten ska genomsyras av miljömedvetenhet och en effektiv resursanvändning. Miljöfrågorna ska behandlas som en självklar och integrerad del i hela skolans verksamhet. Miljöarbetet ska dokumenteras och regelbundet utvärderas och förbättras.

För att bidra till en hållbar utveckling bör vi tänka på

att sprida och fördjupa kunskap om miljö- och klimatfrågor till deltagare, personal och gäster
 att vi minskar vår förbrukning av inte förnybara resurser och miljöskadliga produkter
 att vi använder de resurser vi har effektivt
 att vi skyddar och bevarar den biologiska mångfalden
 att vi uppfyller lagkraven angående miljö och klimat
 att vi minskar vårt koldioxidutsläpp

4. Miljömål och handlingsplaner

Miljömål och handlingsplaner för år: Lå 2023-24

Mål 1		Minska vårt CO2-utsläpp fram till 0 ton 2045		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser	
Fortsätta byta ut och minska antalet inne/utarmaturer mot energisnålare, 4-årsplan	Ledningsgrupp, Torbjörn	Från VT 2023	Tid, mycket pengar	
Byte av Kullenhusens fönster, 1 hus/år	Ledningsgrupp, Torbjörn	Från VT 2024	Tid, mycket pengar	
Installera solceller	Ledningsgrupp, Torbjörn	Hösten 2023	Tid, mycket pengar	
Minska antalet kemikalier genom att byta ut tvåautomater mot snålare	Maria B	Senast 2024-06-31	Inga pengar, engagemang, lite tid	
Byta ut en del bensindrivna trädgårdsredskap mot eldrivna	Ledningsgrupp, Torbjörn	Senast 2024-06-31	En del pengar, engagemang, lite tid	
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Vid miljövernsmöten under våren hör vi oss för hur långt det har fortskridit i de olika processerna samt innan revision.			

Mål 2		Öka miljömedvetenheten hos personal, deltagare mfl		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser	
Gemensamhetsdag med miljötema	Cina/lärarna allmän kurs	Senast 2024-05-31	Mycket tid, lite pengar, mkt engagemang	
Föreläsning eller filmvisning med miljötema	Cina/lärarna allmän kurs	Senast 2024-05-31	Lite tid, lite pengar, lite engagemang	
Utställning med miljötema	Allmän kurs, miljövärdet	Senaste 2024-05-31	Lite tid, lite pengar, mycket engagemang	
Uppdatera hemsidan årligen	Cecilia, Rikard	Senast 2024-01-01	Lite tid, lite engagemang	

Miljöfrågan på alla dagordningar	Samtliga kursledare, ledningsgrupp mfl	Fortlöpande	Lite tid, inga pengar, lite engagemang
Klädbytdagar	Miljövarnet	Fortlöpande	Mkt engagemang, mkt tid
Miljötips via mejl till personalen	Cecilia	Fortlöpande	Mkt engagemang, lite tid
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Bocka av i september 2024		

Mål 3	Minska pappersförbrukningen		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Minska antal kopierade papper	Alla	Fortlöpande	Engagemang
Minska pappersförbrukning genom att byta ut pappersautomater på toaletterna	Alla	Fortlöpande	Engagemang, lite pengar
Fortsätta digitalisera	Alla	Fortlöpande	engagemang
Digitalisera alla avtal	Cina/Stefan J	Senast 2024-06-30	Tid, lite pengar, engagemang
Mejla fakturor till deltagarna, spara kuvert och papper	Annika A	Senast 2023-12-31	engagemang
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Antal kopior kontrolleras i juni 2024 Det andra kontrolleras under våren 2024.		

Mål 4	Restaurangens miljöpåverkan		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Minska matsvinnet	Linette/Micke J	Fortlöpande	Lite pengar, lite tid, engagemang
Öka andelen vegetariskt	Linette	Fortlöpande	Lite pengar, tid, engagemang
Öka andelen ekologiska varor	Linette/Micke J	Fortlöpande	Mkt pengar, tid, engagemang
Testa att redovisa CO2-utsläpp på dagens lunch, jämföra t.ex vegetariskt alternativ mot ett köttalternativ	Linette	Senast 2024-06-31	Engagemang, tid
Minska användandet av palmolja	Linette	Fortlöpande	Engagemang, lite pengar, lite tid
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Räkna ECO-varor aug 2024 Matsvinnet – vad vi har gjort bättre bockas av aug 2024 Vegetarisk utveckling - vad vi har gjort bättre bockas av aug 2024		

Mål 5		Förbättra förutsättningar för biologiska mångfald		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser	
Låta gräset växa på vissa områden för att gynna pollinatörer	Ledningsgrupp, Torbjörn	Senast 2024-06-30	Engagemang, lite tid, inga pengar	
Utreda var vi kan ersätta gräs mot växter som pollinatörer gillar, t.ex remsor vid parkeringarna	Ledningsgrupp, Åsa, Torbjörn	Senast 2024-06-30	Engagemang, lite tid, lite pengar	
Bygga en kompost för trädgårdsavfall för att få egen jord till rabatter osv	Torbjörn/Thomas	Senast 2024-06-30	Lite tid, lite pengar, engagemang	
Utreda hur vi kan öka den biologisk mångfalden i skogen efter skogsavverkningen	Ledningsgrupp/Torbjörn /Thomas	Senast 2027-06-30	Mycket tid, pengar, mycket engagemang	
Utreda möjligheterna att anlägga en äng bakom padelbanan i fd pulkabacken	Cecilia/Ole/Torbjörn	Senast 2024-06-30	Lite tid, mycket pengar, en del engagemang	
Uppföljning av målet sker på följande sätt:	Stämman av aug 2024			

5. Verksamhetsrutiner

Vi har utvärderat behovet av rutiner för att minimera vår miljöpåverkan samt säkerställa att vi uppfyller krav från lagstiftning, kunder och andra intressenter. Vi har beslutat att det är relevant för vår verksamhet att styra följande områden i vårt miljöledningssystem:

- Inköp
- Avfall
- Intern och Extern kommunikation
- Avvikelse och förbättringsförslag
- Kemikalier

Inköp

Vi styr mot hållbara inköp i vår verksamhet på följande sätt:

Praktiska rutiner för leverantörsuppföljning

Vi ställer följande miljökrav på våra leverantörer:

Vi vill att våra viktiga leverantörer har ett aktivt miljöarbete och strävar efter att välja leverantörer som är certifierade enligt ISO 14001, miljöcertifierade, arbetar aktivt med hållbarhet eller motsvarande. Vi kontrollerar detta minst vartannat år genom att begära information från våra största leverantörer om deras miljöarbete antingen genom att vi själva tar fram information om detta via deras hemsidor eller om det inte framgår kontaktar vi dem på annat sätt och ber om förtydligande.

Praktiska rutiner för miljökrav på produkter/tjänster

Vi gör följande aktiva miljöval vid inköp av produkter och tjänster:

Vi strävar alltid efter att minimera miljöpåverkan i samband med inköp genom att i första hand välja miljömärkta produkter.

Finns det miljövänligt alternativ till kontorsmateriel så köper administrativa avdelningen in och testar det. Tycker vi om det använder vi hellre det miljövänliga alternativet.

Städavdelningen har hand om skolans centrala inköp av rengöringsmedel. Det är lättare att få med miljötänket med bra produkter samt kortare och färre transporter när man har ett helhetsperspektiv i st.f. att varje avdelning småhandlar. Vi försöker att använda mindre mängd kemikalier och miljömärkta kemikalier så långt det är möjligt.

Restaurangen serverar ingen fisk som är med på listan över hotade arter och vi använder inte livsmedel framställda med GMO (genmanipulation). Vi försöker samordna leveranserna för att minska transportutsläppen. Vi köper in närproducerad frukt och grönt, ekologiska bananer och enbart svenskt kött.

Vid nyinköp av fordon till verksamheten byter vi alltid till bilar med bättre miljöprestanda än den gamla bilen. Vid hyra av bilar efterfrågar vi det mest miljövänliga alternativet enligt vår resepolicy.

Resultat av leverantörsuppföljning

Leverantör	Status på verksamhetens miljöarbete (ex. Miljödiplomerad, ISO 14001, Miljöpolicy etc.)	Uppdaterad Datum	Uppfyller våra krav
Martin & Servera	Mycket gediget hållbarhetsarbete	2023-05-15	Ja
Tolls Frukt o Grönt	Levererar närproducerad frukt och grönsaker, ofta ekologisk	2023-05-15	Ja
Kontorsspecial	ISO 9001, ISO 14001	2023-05-15	Ja
Azolver	ISO 9001:2015 och ISO 14001:2015	2023-05-15	Ja
Konica Minolta	ISO 14001:2015, Miljöplan "Eco Vision 2050" Gediget hållbarhetsarbete	2023-05-15	Ja
Dell	Gediget hållbarhetsarbete, nettonollmål 2050	2023-05-15	Ja
Dustin	Gediget hållbarhetsarbete, klimatneutrala 2030	2023-05-15	Ja
Slöjd-Detaljer	ISO 14001:2015 Hållbarhetsarbete och miljöpolicy finns	2023-05-15	Ja
Ahlsell	ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 Gediget hållbarhetsarbete	2023-05-15	Ja
Bokus	Gediget hållbarhetsarbete med 7 mål i fokus	2023-05-15	Ja
Adlibris	Klimatkompenserar för sina utsläpp, mål att halvera klimatpåverkan till 2030. Vunnit pris Airfluencer 2021	2023-05-15	Nja
Electrolux	Gediget hållbarhetsarbete (reservdelar=bra)	2023-05-15	Ja
Telia	Gediget hållbarhetsarbete, zero waste print 2030	2023-05-15	Ja
Biltema	Hållbarhetsarbete, mål som noll pwc, noll palmolja, mer hållbar textilier mm till 2030	2023-05-15	Ja

Elajo El & Energiteknik	ISO 9001:2015 ISO 14001:2015. Gediget hållbarhetsarbete	2023-05-15	Ja
Happy Homes	Hållbarhetsarbete, strävar efter att bara ta in varor från certifierade leverantörer t.ex ISO 14001.	2023-05-15	Nja
Lanab	ISO 9001 samt ISO 14001	2023-05-15	Ja
Komplett	ISO 14001:2015	2023-05-15	Ja
ÅkessonBerg	ISO 9001 och FSC märkt papper	2023-05-15	ja
Jysk	Hållbarhetsarbete. Jobbar för FSC certifiering till 2024. Textilier Standard 100-märkta. Koldioxidneutrala till 2050	2023-05-15	Ja
Textilia	Svanen 4.0 Tvätteriförbundets T-märkning ISO 14001	2023-05-25	Ja
Lundahls lås	El från vattenkraft, beställt el-bil. Återvinner det som går.	2023-05-25	Nja

Avfall

Vi har följande rutiner för att hantera det avfall som uppkommer i vår verksamhet:

Farligt avfall

<p>Farligt avfall hanteras på följande sätt i vår verksamhet:</p> <p>Vi lämnar på sortergård och har gjort egen anmälan om detta till Länsstyrelsen</p> <p>Vi för journal över vårt farliga avfall på följande sätt: i ett block och på nätet</p> <p>Rapportering av transport av farligt avfall till Naturvårdsverket görs Av oss själva</p> <p>Vi för journal över farligt avfall som vi lämnar ifrån oss.</p>
--

Vi sorterar avfall i följande fraktioner i vår verksamhet:

Typ av avfall	Plats för sorteringskärl	Entreprenör som hämtar alt. var vi lämnar vårt avfall
Brännbart	Container	Stena Recycling AB
Wellpapp	Container	Stena Recycling AB
Metall	Container	Stena Recycling AB
Deponi	Container	Stena Recycling AB
Hushållssopor	Molok utanför köket	Kretslopp Sydost
Kontorspapper	7 blå behållare	Stena Recycling AB
Lysrör	Vaktmästeriet, verkstan	Själva till sortergård Flishult
Glödlampor, batterier, färgrester,	Vaktmästeriet, källaren	Själva till sortergård Flishult,
Elektronik, sladdar och kablar	Vaktmästeriet, verkstan	Själva till sortergård Flishult
Glas, vit och färgad	Vid molok utanför köket	Stena Recycling AB

Intern och Extern kommunikation

Intern kommunikation

Vi informerar våra medarbetare om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:

- Miljöhandbok och annan miljöinformation finns på vårt intranät. Nya medarbetare får information om miljöarbetet som en del av introduktionen.
- Miljövärdet har representanter i alla delar av skolan, även ledningsgruppen, som kan sprida information.
- Miljösamordnaren informerar all personal på måndagsmöte efter revisionen om målen för nya året samt utfall av föregående års mål.
- På våra toaletter har vi skyltar som informerar om att vi enbart städar med miljövänliga medel.
- I biblioteket skyltas det med böcker om miljön och gröna tidningar samt att vi har en bokbytarhylla.
- Miljöfrågan finns på allas dagordningar.

Extern kommunikation

Vi informerar externa intressenter (t.ex. kunder, leverantörer, samarbetspartners, myndigheter) om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:

- Vår miljöpolicy, delar av vårt miljöarbete och vår miljöberättelse samt våra mål hittar man på vår hemsida.
- Vi visar vårt miljö- och klimatengagemang vid möten på hög och låg nivå, konferenser, mässor, demonstrationer, deltagararbeten som sprids, leverantörskontakter, våra upphandlingar av kost och logi för kick-off, långa laget, skolresor och på sociala medier.
- Vi har även den gröna m-loggan på hemsidans fot som är länkat till miljösidan. Många av oss har m-loggan som mejlsignatur.
- Miljödiplomet sitter uppsatt vid den nybyggda entrén.
- Vid upphandling av våra tjänster efterfrågas ibland bevis för vårt miljöarbete och då kommer diplommet väl till pass.
- På våra gästtoaletter finns en skylt som talar om att de är städade med miljövänliga medel.
- I biblioteket skyltas det med böcker om miljön och gröna tidningar samt att vi har en bokbytarhylla.

Vi gör vår miljöpolicy och vår miljöberättelse tillgänglig för intressenter på följande sätt:

Via vår hemsida hittar man information om vårt miljöarbete, här kan man ladda ned senaste miljöhandboken, senaste miljödiplom samt vilka åtgärder vi gjort sedan vårt miljöarbete startade.

Avvikelse och förbättringsförslag

- Avvikelse som uppkommer i verksamheten och som innebär att verksamheten inte i praktiken följer krav från lagstiftning, vår miljöpolicy eller andra rutiner i denna handbok ska anmälas genom att personal/deltagare fyller i och lämnar in en blankett som finns i Google Classroom under Arbetsmiljöhandboken, "Blankett för rapportering av Olycka/Tillbud/avvikelse/riskobservation/Ohälsa" till servicechefen. Särskild beskrivning av vad Miljöavvikelse innebär finns beskrivet i "Rutin arbetsskada, tillbud, riskobservation och avvikelse". Därefter skall avvikelsen utredas och förslag till lösningar ska skyndsamt tas fram och redovisas till miljösamordnare, ledningsgrupp och styrelse.

- Förbättringsförslag tas fram årligen genom att vi skickar ut en enkät angående pendlingsresor där möjlighet till förbättringsförslag i allmänhet kan lämnas. Frågan tas också upp i samband med vår kick-off.

Dokumentation av hur *arbetslagens avvikelser från målen* görs genom den internrevision som förekommer en gång per år med arbetslagen och miljösamordnaren. Där tas även gjorda förbättringar och förbättringsförslag upp. Det som rör något utanför arbetslaget tas oftast upp på Miljövärdet och därefter om det behövs i ledningsgruppen.

Kemikalier

Vi förtecknar de kemikalier vi har i verksamheten och har även säkerhetsdatablad tillgängliga för produkter som är märkningspliktiga enligt CLP-förordningen i anslutning till kemikalierna. Kemiska produkter förvaras och hanteras säkert. Vi arbetar aktivt med att byta ut produkter till mer miljöanpassade alternativ. Faroangivelse i förteckningen är hämtad från säkerhetsdatablad för produkterna.

SE BILAGA Kemikalielista

En förtydligande om vem som ansvarar för vad avseende kemikalier

Under vårterminen 2023 bytte vi inköpare för städ och kök och juni 2022 för vaktmästeri

	Inköp	Kemförteckning	Säk-datablad	förvaring	substitution	använd
Städ	Maria B	Veronika=>Sara=>Cecilia	Veronika	Maria B	Maria B	städ
Kök	Linette	Linette=>Sara=>Cecilia	Linette	Linette	Linette	kök
Konst	Cina	Cina=>Sara=>Cecilia	Cina	Cina	Cina	alla
Vaktmästeri	Torbjörn	Thomas L=>Sara=> Cecilia	Torbjörn + Thomas L	Torbjörn	Torbjörn	vaktmästeri

6. Lagkrav

Vi har gjort en utvärdering av vilka miljölagar och andra regler som berör vår verksamhet.

Vi har också gått igenom och kontrollerat att vi följer nedanstående lagar, datum: 2023-05-15

<p>Tillståndspliktig eller anmälningspliktig verksamhet</p> <p>Vi bedriver miljöfarlig verksamhet som är tillståndspliktig eller anmälningspliktig enligt Miljöbalken.</p>	<p>☐ Ja, Tillståndspliktig</p> <p>☐ Ja, Anmälningspliktig</p> <p>☒ Nej</p>
---	--

Verksamhetsrutin/aktivitet	Ansvarig	Lagreferens
<p>Utbildning och kompetens Alla medarbetare ska ha relevant kompetens på miljöområdet.</p> <p>Inköpsrutin/policy Vi ställer miljökrav vid inköp/upphandling.</p>	<p>Cecilia A</p> <p>Linette – Restaurang Maria B – Städ Annika – kontorsmat. Cina – konstmaterial Stefan – dator, kopiering Torbjörn – vaktmästeri, fastigheter Cina - möbler</p>	<p>Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §2 Kunskapskravet §3 Försiktighetsprincipen §5 Hushållnings- & kretsloppsprincipen §4 Produktvalsregeln §8 Skadeansvaret</p>
<p>Kemikalier Vi har kemikalieförteckning och säkerhetsdatablad för kemiska produkter.</p> <p>Produkter förvaras och hanteras säkert. Vi arbetar aktivt med att byta ut produkter till mer miljöanpassade alternativ.</p>	<p>Maria – städ Linette -kök Cina – konst Torbjörn - vaktmästeriet</p>	<p>Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §2 Kunskapskravet §3 Försiktighetsprincipen §4 Produktvalsregeln</p> <p>MB kap. 14 Kemiska produkter och biotekniska organismer Förordning om kemiska produkter och biotekniska organismer (SFS 2008:245) REACH-förordningen Förordning (EG) nr 1907/2006 CLP-förordningen Förordning (EG) nr 1272/2008 Kemiska arbetsmiljörisker AFS 2014:43</p>
<p>Avfall Vi arbetar aktivt med att minska, återanvända och återvinna avfall.</p> <p>Farligt avfall förvaras och transporteras enligt lagkrav.</p> <p>Journal förs över farligt avfall och rapportering görs till avfallsregistret.</p> <p>Vid egen transport av farligt avfall ska anmälan göras om den årliga volymen är mindre än 100 kg resp. 100 liter. Transporteras större volym ska tillstånd sökas. Inför transport av farligt avfall ska transportdokument upprättas.</p>	<p>Alla på skolan</p> <p>Torbjörn</p> <p>Torbjörn</p> <p>Torbjörn</p>	<p>Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §5 Hushållnings- & kretsloppsprincipen MB Kap 15 Avfall och producentansvar</p> <p>Föreskrifter om transport av avfall (NFS 2022:2)</p> <p>Naturvårdsverkets föreskrifter om transport av avfall (NFS 2005:3)</p> <p>Naturvårdsverkets föreskrifter om antecknings- och rapporteringskyldighet och lämnande av uppgifter om farligt avfall till avfallsregistret (NFS 2020:5)</p> <p>Förordning om producentansvar för: Förpackningar (SFS 2018:1462), Returpapper (SFS 2018:1463), Batterier (SFS 2008:834), Bilar (SFS 2007:185), Däck (SFS 1994:1236), Elprodukter (SFS 2014:1075), Glödlampor och vissa belysningsarmaturer (SFS 2000:208)</p> <p>Förordning om engångsprodukter (2021:996)</p>

Verksamhetsrutin/aktivitet	Ansvarig	Lagreferens
		Förordning om nedskräpningsavgifter (2021:1002) Lokal renhållningsordning och avfallsplan
Transporter & fordon Vi undviker tomgångskörning mer än 1 minut och har informerat våra medarbetare om detta. Våra fordon (lastbilar och bussar) är i en utsläppsklass som uppfyller krav i miljözon Vi genomför transport av farligt gods enligt gällande lagkrav	Ole Busse Ole Busse, Torbjörn	Lokala föreskrifter avseende hälsa och miljö Trafikförordningen (1998:1276) Lagen om transport av farligt gods (2006:263) Förordningen om transport av farligt gods (2006:311) ADR-S (MSBFS 2020:9)
Systematiskt brandskyddsarbete Vi arbetar systematiskt med brandskydd och att förebygga brand i vår verksamhet	Torbjörn	Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778) Statens räddningsverks allmänna råd systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3)
Fastigheter Krav på funktionskontroll av ventilationssystem(OVK). Krav på energideklaration av byggnader Kontroll av och rapportering anläggningar med köldmedier	Torbjörn Torbjörn Torbjörn	Boverkets föreskrifter och allmänna råd om funktionskontroll av ventilationssystem BFS 2011:16 Boverkets föreskrifter och allmänna råd om energideklarationer för byggnader (BFS 2007:4) F-gasförordningen(EU) (EU/517/2014) F-gasförordningen(Sverige) SFS 2016:1128

7. Miljörisker och nödlägesberedskap

I tabellen nedan har vi dokumenterat relevanta miljörisker i verksamheten, hur vi ska agera för att förhindra dem och vad vi gör om de ändå händer. I de fall en längre instruktion behövs har vi gett en hänvisning.

Miljörisk	Förhindras genom	Vid olycka görs följande
Brand	Systematiskt brandskyddsarbete (brandsläckare, utrymningsvägar, övningar med alla)	Rädda, larma, släcka Samlas vid uppställningsplats
Kemikalieutsläpp	Förvara och hantera farliga kemikalier med respekt. Säkerhetsdatabladen hålls uppdaterade. Ha kunskap om vilka kemikalier som är mer farliga och hur de är farliga. Vi har uppsamlingstråg och blandar inte kemikalier.	Länkar till datasäkerhetsbladen finns på vår hemsida "Kemikalielista" så vi alltid har tillgång till det senaste. Vid oljespill har vi ett "salt" som vi strör på, samlar ihop, paketerar och åker in med.

8. Utbildning och kompetens

Våra medarbetare får miljöutbildning inom ett år från anställning. Vi identifierar årligen utbildningsbehov för våra medarbetare och sammanställer detta i kompetensplanen.

Medarbetare, namn	Anställd från år	Grundläggande miljöutbildning (datum)	Genomförd övrig miljöutbildning (typ och datum)	Utbildningsbehov och planerad tid för utbildning (typ och datum/år)
Ole Busse	90	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Magnus Björkman	91	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Cecilia Hultqvist	91	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Kristina Kraft	91	16-02-24	Miljö 21/22 -1	
Åsa Svensson	92	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Carina Lindén- Rydén	95	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Lena Nilsson	02	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Peter Wård	03	16-02-24	Agenda 2030 200313	
Rickard Gass	02	16-02-24	Miljö 21/22 -1	
Erling Björkesjö	04	16-02-24	Euro Paddle Pass 2017-05-16	
Linette Ahlstrand	05	16-02-24		
Helena Gustafsson	07	16-02-24	Miljö 21/22 -1	
Maria Bengtsson	08	16-02-24		
Annika Adolfsson	08	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Petra Digerås	12	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jonas Färnemyhr	13	16-02-24	Agenda 2030 200313 Miljö 21/22 -1	
Torbjörn Jonsson	15	16-02-24	Agenda 2030 191003	
Jesper Flarup	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Michael Janssen	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Tomas Laitinen	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jonas Nord	15	16-02-24	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Britt-Marie Strandberg	10	16-02-24		
Peter Söderholm	16	2018-04-11		
Niklas Elling	16	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jessica Lycker	17	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Jennie Johansson	16	2017-09-15	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Lena Hägneryd	17	2017-09-15	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Sara Vinterdag	17	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Rita Habib Daoud	17	2018-04-11	Miljö 21/22 -1	
Mikael Ewaldsson	17	2018-04-11	Euro Paddle Pass 2017-05-16 Miljö 21/22 -1	
Cecilia Alheim	18	2018-04-11	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1 Miljöledarutbildning 230524	

Mikael Johansson	18	2019-05-14		
Maria Karlström	18	2019-05-14	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Anders Cederberg	18	2019-05-14	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Piia Vungi	18	2019-05-14	Agenda 2030 191003 Miljö 21/22 -1	
Stefan Jennerstrand	19	2022-09-19	Miljö 21/22 -1	
Jörgen Haraldsson	20	2022-09-19		
Emelina Landström	19	2022-09-19		
Linda Carlsén	22	2022-09-19		
Rebecca Ström	22	2022-09-19		
Oscar Frumerie	22	2022-09-19		
Adina Franzén	22	2022-09-19		
Weronika Larsson	22	2022-09-19		
Abir El-Set	22	2022-09-19		
Victor Tvingsell	21	2023-04-18		
Theres Elmtun	22	2023-04-18		
Camilla Collén	22			Miljöutbildning 2023-10-18
Christoffer Frick	23			Miljöutbildning 2023-10-18
Sofia Braum-Sommansson	23			Miljöutbildning 2023-09-13
Ida Karlsson	23			Grundutbildning VT-24

9. Miljöberättelse

Vi gör varje år en egen uppföljning av vårt miljöarbete i form av en miljöberättelse.

Miljöberättelse för år: Lå 2022/2023 (Budgetår 2022)

Miljöledningssystemets omfattning

Följande delar av vår verksamhet omfattas av vårt miljöledningssystem:
Samtliga byggnader och verksamheter på huvudskolan i Holsbybrunn.

Uppföljning av miljömål och aktiviteter

Vi har under det senaste året arbetat med våra miljömål och har uppnått följande resultat:

Mål 1 Minska vårt CO2-utsläpp med 15 % per år

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning;

Upprätta en resepolicy – Vi har upprättat en resepolicy som gäller från 1 januari 2023 som personal och deltagare på Ädelfors folkhögskola skall använda vid resor i tjänsten eller i samband med skolaktiviteter. I första hand ska ett så miljömässigt val som möjligt alltid göras.

Undersöka den äldre röda bussens framtid – Den röda bussen såldes i mars 2023 och den kommer inte ersättas med någon ny, istället ska vi hyra miljövänligare alternativ när behov uppstår.

Pendlingsresor – CO2-utsläppen har ökat med 17 procent för denna kategori. Fler har skaffat bensinbil istället för diesel. Tre i personalen har också skaffat elbil under sista året. En större procent tar sig till skolan på annat sätt än fossilbil och några jobbar fortfarande

hemifrån en dag i veckan. Jämförelsesiffran mot föregående år kan skilja eftersom beräkningssätten mellan åren är annorlunda pga ny miljösamordnare.

Befrämja cyklandet – mellan 8-12 maj 2023 genomfördes en cykelvecka på skolan där 3 elcyklar hyrdes in som personalen fick använda för att testa att cykelpendla mellan bostaden och arbetet. 5 i personalen tog chansen att låna hem en elcykel över natten. Runt 15 i personalen passade på att testa elcykel under en rast. Detta genomfördes i samband med Naturskyddsföreningen som bistod med ”Fröpengar” på 5000 kr. Många blev positivt överraskade över hur bra detta var och det kan leda till att fler kommer börja cykelpendla åtminstone delar av året. Cykelställ under tak färdigställdes mars 2023 eftersom personalen framförallt vill att elcyklar ska kunna stå skyddade mot dåligt väder.

Bättre bussförbindelse till Holsbybrunn – Cecilia Alfheim lämnade in ett medborgarförslag till Vetlanda kommun 8 februari 2023 som vidarebefordrades till Länstrafiken om att öka antalet turer på lördagar eftersom vi har ett ganska stort underlag med deltagare som vill kunna åka tur och retur och handla. Finns inte mer som vi i dagsläget kan göra angående detta, så målet avslutas.

Byta innearmaturer mot LED – scenbelysningen i Anna Lindh aulan är bytt till LED, detta görs löpande när behov uppstår. **Energikartläggning** är genomförd under våren 2023 för att **kartlägga effektiviseringsmöjligheter** och har resulterat i en plan över vilka armaturer och lysrör som behöver bytas ut mot mer energieffektiva och det kommer genomföras under en fyraårsperiod. Armaturer och lysrör byttes i ADL-köket och Coopet maj 2023 mot LED. Målet kvarstår under fyra år.

Byte av Kullenhusens fönster – Målet har legat på is pga ekonomin och kvarstår till nästa år.

Leverera fjärrvärme med mindre CO2 utsläpp - Njudung Energi har genom att vi minskat vårt effektuttag gått över till mindre användning av olja och kommer gå över från fossilolja till bioolja. För 2022 har de minskat till 5,17 % eldningsolja från 6,91%.

Undersöka bergvärme/solceller – Skolan har begärt in offerter under året på detta, men eftersom många verksamheter har gjort likadant har detta blivit fördröjt. Målet ligger kvar till nästa år.

Undersöka nya isoleringen i taket till aulan – vi är oense med leverantören om isoleringen efter ombyggnationen är ok eller inte. Det är svårt att ta reda på nu i efterhand och vi kommer inte gå vidare med detta mål utan har kommit till vägs ände i frågan.

Ytterligare genomförda åtgärder:

Vi har isolerat ventilationsrör i aulan Anna Lindh som visade sig sakna isolering sedan alla år vilket ska sänka fjärrvärmekostnaden något.

Vi har tagit tillvara konferensmöbler som skulle slängas från vår filial Växjö folkhögskola och återanvänt i ett konferensrum på skolan inkl en stor matta hösten 2022.

Vi har övertagit gamla klassrumsmöbler till vår nya utbildning IT-spåret januari 2023, både skärmar, stolar, bord, soffa, skåp. Även **gamla datorer har återanvänts** från utbildningen som tidigare hölls Eksjö inom vår verksamhet och de gått vidare till utlåning till deltagare på allmän kurs.

Gamla datorer, skärmar, tangentbord har lämnats till återvinning hos Kuusakooski i mars 2023.

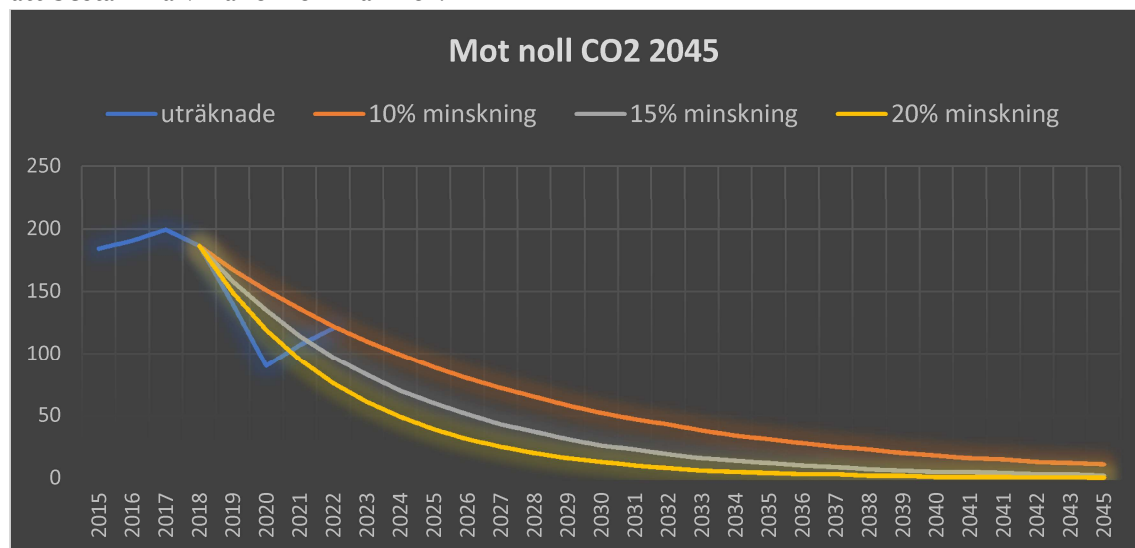
Vi har köpt in begagnade konferensmöbler till konferenslokalen Barbro Alving mars 2023.

Städ har testat och gått över till växtbaserat städmedel i april 2023 som både var mer miljövänligt än det miljövänliga alternativ vi hade innan och ändå billigare.

Vaktmästeri har tagit bort 134 stycken kemikalier och därigenom minskat på vår kemikalielista i november 2023 som slutade på totalt minus 87 stycken.

Plejd-app – installerad för att styra utebelysning vid våra hotellhus. Minskar mängden el som används när vi kan styra via en app på distans. **Lamporna är också bytta till LED.**

Uppföljning av målet sker på följande sätt: Varje år fram till 0 ton CO2 senast 2045 – 2022 (lå 22/23) har vårt CO2-utsläpp ökat med 12 % mot föregående år. I diagrammet med år 2018 som basår, kan vi se hur vi ligger till. Vi kan nästan nå målet om vi minskar med 15 % per år, helst 20 %, men väljer vi att följa 10 % vägen kommer vi ha viss % kvar av våra CO2-utsläpp 2045. Målet just nu är 15 %. Efter pandemi åren 2020-2021 har vi långsamt ökat vårt CO2-utsläpp igen, däremot ligger vi fortsatt bra till i förhållande till 2019, men för att komma ned till 0 ton måste vi bättra oss ytterligare. Det svåraste för oss att påverka är personalens pendlingsresor till och från jobbet eftersom det är upp till var och en att bestämma vilka fordon man kör.

Mål 2 Öka miljömedvetenheten

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning:

Filmvisning per deltagare, personal eller allmänhet – Den 22 mars 2023 hade vi en filmdag för deltagare och personal. Det visades två kortare filmer "Mobilens verkliga pris" och "En komikers utsläpp" samt genomfördes gruppdiskussioner. I samband med detta serverades också **ekologisk förmiddagsfika**.

Fredagsföreläsningar – Vi har haft flera föreläsningar riktade till allmänheten som hanterat miljöfrågan. Den 10 mars genomfördes en föreläsning "Livshantverk" av Anton Nilsson som brinner bland annat om återbruk och hur man skapar sina egna vardagsföremål. Den 5 maj 2023 genomfördes en öppen föreläsning riktad till både deltagare, personal och övriga besökare i ämnet "Slow fashion" av Elenor Håkansson som behandlar hållbart mode och hur man minskar på klädberget på ett miljömässigt sätt med ett 20-tal åhörare. Den 26 maj genomfördes en öppen föreläsning av Stefan Strömberg under temat "Mellan oss skapas världen – känslor och tankar om vår enda jord".

Klädbytdagar – skolan har genomfört vid två olika tillfällen, både i december 2022 ”Varsågod” samt i april 2023 ”Klädbytdagar 25-27 april” där vi tagit emot kläder från deltagare och personal (och husgeråd) som sedan används till en loppis där allt var gratis. I december gick allt som var kvar till Erikshjälpen och vid tillfället i april gick allt som fanns kvar vidare till Ukraina. Det genomfördes också en **enkät från Naturskyddsförening ”Koll på kläder och klimat”** där deltagarna på klädbytdagen fick svara på ett antal frågor om kläders miljöpåverkan. Vi har tänkt fortsätta detta varje år eftersom det fick så bra genomslag så målet kvarstår fortlöpande.

Hemsidan – uppdaterades i januari 2023 med våra nya miljölogga samt nya representanterna i Miljövärdet och våra miljömål för 2022/2023. Löpande mål som ska uppdateras varje år.

Miljöfrågan på allas dagordning – Ja, löpande mål som kvarstår

Minska matsvinn hemma och på internaten – köket säljer överbliven lunch i matlådor i vårt café till deltagare och personal, härigenom minskar matsvinnet både hemma och i vårt kök.

Köket redovisar CO2-utsläpp per portion – köket har inte hunnit med detta under året och vi behåller ett liknande mål till nästa år.

Fler panttunnor – nya panttunnor har köpts in till både vår nya kurs IT-spåret och hotellhusen.

Tips om miljön – för att öka miljömedvetenheten och dessutom hjälper privatekonomin har tips om **hur man sparar el samt bensin/diesel** mejlats ut till alla anställda under december 2022. Dessutom har tips från UHPO om hur man **minskar på matsvinnet** mejlats ut till alla anställda i köket januari 2023. I maj skickades också en länk ut för att **köpa ängsfrön som älskas av bin ut som presentförslag** till alla anställda.

Laga mat miljövänligt och minska matsvinnet – Boken ”Matkompassen” som all personal fick 2022 har synliggjorts under december 2022 då Miljövärdet bad om recensioner på recepten för att påminna all personal om att laga mer miljövänlig mat.

Utställning – allmän kurs har haft ett tema ”Ålderdom” där bland annat naturfrågor har belysts som resulterade i ett antal planscher som sattes upp som en utställning. Ämnen som togs upp var bland annat skogsskövling, hur vi behandlar djur och natur, miljögifter och plast, näringskedjor i obalans och resurser som försvinner.

Besökt loppmarknader – som helgaktivitet har vi tagit med deltagarna på olika loppmarknader under våren 2023 för att de ska inse hur bra det är med återbruk. Deltagarna har handlat flitigt under dessa besök så det har varit populärt.

Mål 3 Minska pappersförbrukningen

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning:

Antal kopierade papper – har ökat något mot tidigare och även mot 2019, vi har ändå försökt minska andelen kopierade papper så mycket som möjligt, men har haft mer deltagare och mer konferenser än tidigare år. Andelen ark per anställd har dock minskat sedan 2019

(två år med Corona gör jämförelsen svår mot 2020 och 2021). Vi har åtminstone planerat att under hösten 2023 digitalisera ytterligare avtal.

Minska pappersförbrukningen – Pappersförbrukningen har ökat kraftigt med 212 % under året. Orsaken är att vi fortsatt varit duktiga på att tvätta händerna sedan pandemin och köket har numera två lättillgängliga handfat som många använder innan man tar mat. Vi har haft många fler gäster och konferens har ökat omsättningen till en nivå som motsvarar 2019. Trots det har vi ändå inte kommit upp i 2019 års förbrukning och i jämförelse med 2019 har vi minskat pappersförbrukningen med 15 %. Målet kvarstår eftersom det är löpande åtgärd.

Andra åtgärder för att minska pappersförbrukningen som genomförts:

Cafét **erbjuder inte pappersmuggar** vid köp av varma drycker utan erbjuder bara porslinsmugg som ska lämnas tillbaka.

Cafét erbjuder i första hand **digitala kvitton i kassaterminalen** sedan hösten 2022 vilket har minskat pappersförbrukningen ordentligt eftersom de flesta inte vill ha kvitton och då behöver vi inte skriva ut dem i onödan.

Digitalisering, fortsätta utveckla – vi har sett en fortsatt användning av digitala möten då många har fått upp ögonen för hur mycket tid man sparar när man slipper resa till olika möten. Däremot vill man träffas ibland så fysiska träffar har ändå ökat något under året igen nu när pandemin är över.

Digitalisera alla avtal – signering av hyresavtalen har fungerat utmärkt, men vi har ännu inte gått vidare till digitalisering av övriga avtal som deltagarna ska skriva på. Målet ligger kvar till hösten 2023.

Mål 4 Restaurangens miljöpåverkan

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning:

Nya cafét – bygga upp mängden ekologiska och hållbara varor – Cafét säljer mycket kakor bakade av vårt eget kök för **att minska användningen av palmolja** och de säljer överblivna kakor/frallor från konferens samt matlådor från köket med överbliven mat för **att minska matsvinnet**.

Minska matsvinnet – som tidigare har nämnts **säljer köket överbliven mat i cafét** till deltagare och personal. Vi har börjat med **mindre skålar i matsalen** eftersom mat som tagits ut dit inte går att återanvända, detta har gjort att mängden mat som slängs minskat betydligt. Köket använder **överblivna/mjuka grönsaker till dagens soppa** vilket också minskar svinnet. Vad gäller dryck så har vi gått över till en **digital blandare av olika juicer** som blandar ett glas i taget mot innan då vi ofta fick hälla ut hela tillbringare med juice som inte gått åt, detta har minskat svinnet.

Styr mot mer vegetariskt på tallriken – vi har ett väldigt stort salladsbord som är väldigt populärt hos våra deltagare, personal och konferensgäster. Det är omtalat och har gjort att vi får fler lunchgäster. Vi har haft en konferens som enbart ville ha vegetarisk mat och därför serverades det **helt vegetarisk lunch** till samtliga lunchgäster och deltagare 19-20 januari 2023 samt även till konferensmiddagen på kvällen. Vegetariskt alternativ och ofta vegetarisk soppa serveras dagligen.

Uppföljning av miljöindikatorer

Miljöaspekt								
	år 2015	år 2016	år 2017	år 2018	år 2019	år 2020	år 2021	År 2022
Förbrukning av kontorspapper läsår	167 ark/anställd /v	186 ark/anställd /v	222 ark/anställd /v	137 ark/anställd /v 7 132 ark/anställd /år	113 ark/anställd /v 3 630 ark/anställd /år	77 ark/anställd /v (-45 %) 2 459 ark/anställd/år	82 ark/anställd /v (+21 %) 2 564 ark/anställd/år	3 517 ark/anställd/år
Resor med bil i jobbet år	15 ton CO2	19 ton CO2	21 ton CO2	26 ton CO2	25 ton CO2	6,7 ton CO2 (-73 %)	10,3 ton CO2 (+54%)	12,0 ton CO2 (+16%) (-52% från 2019)
Elförbrukningen år	68 ton CO2	68 ton CO2	67,9 ton CO2	50,7 ton CO2	0 ton CO2	0 ton CO2	0 ton CO2	0 ton CO2
Eleffektivisering år	757 000 kWh	756 000 kWh	754 000 kWh	744 000 kWh	690 000 kWh	563 000 kWh	558 000 kWh	659 000 kWh
Pendlingsresor Läsår	48,3 ton CO2	48,9 ton CO2	54,8 ton CO2	53,8 ton CO2	42,5 ton CO2	30 ton CO2 (-29 %)	32,5 ton CO2/år (+8%)	
Mediainköp Läsår					20 ton CO2	7,2 ton CO2 (-64 %)	8,7 ton CO2 (+1,5 ton) (+21%)	
Fjärrvärme år Enl. Njudung Energi	109 ton CO2	114 ton CO2 (+4 %)	117 ton CO2 (+2,6 %)	118 ton CO2 (+0,8 %) 56 ton CO2	52,391 ton CO2 (-7 %)	46,290 ton CO2 (-14 %)	55,604 ton CO2 (+20%) OBS!	54,64 ton CO2 (-2%)
Kemikalier* R = regelbunden	326 st 12 % grönt	302 st 15 % grönt	Ca 300 st 15 % grönt 27 % grönt av R	289 st 23 % grönt 34 % grönt av R	289 st 23 % grönt 34 % grönt av R	289 st 23 % grönt 34 % grönt av R	289 st 23 % grönt 34 % grönt av R	202 st 16 % grönt 26 % grönt av R
Totalt CO2				(213) 186 ton CO2	139 ton CO2 (-34 %)	90 ton CO2 (-35 %)	107,1 ton CO2 (+19%)	

Kommentarer till utvecklingen av miljöindikatorer

Vi följer ovan redovisade miljöindikatorer och har följande kommentarer avseende utvecklingen över tid:

- Resor med bil i jobbet har ökat 2022 efter pandemins slut, tre medarbetare har köpt elbil i slutet av 2022 eller i början av 2023 så vi hoppas att detta ska ge en minskning till 2023. Vi ser att resandet ändå ligger kvar på en lägre nivå än 2019 vilket beror på att digitala möten ökat kraftigt och fortsatt ligger kvar på en hög nivå.
- Elanvändandet (vi har grön el med 0 CO2-utsläpp) har ökat vilket beror på ombyggnationen som färdigställdes december 2021 som gett oss större ytor och bättre ventilation, vi har ändå fortsatt effektivisera elen och kommer under 2023 successivt fortsätta med att byta ut till LED-lampor. Återgången efter pandemin med fler deltagare på plats och fler konferenser har också gjort att elanvändandet ökat.
- Vi har kraftigt minskat antalet kemikalier med 118 stycken framförallt på vaktmästeri, listan blev klar i december 2022 och vi fortsätter att gå över till mer miljömärkta produkter.
- Fjärrvärmens har minskat tack vare att vi minskat vårt effektuttag vilket har gjort att Njudung Energi kunnat minska sin användning av fossila bränslen.

Redovisning genomförda aktiviteter för att minska miljöpåverkan

Vi arbetar aktivt för att minska vår miljöpåverkan och har genomfört följande aktiviteter:

Miljöförbättrande åtgärd/aktivitet	Genomförd (år)
Energikartläggning gjord för att kartlägga effektiviseringsmöjligheter avseende armaturer och lysrör	2023
Allmän kurs har återvunnet material från gamla utställningar och använt till nya utställningar	2023
Byt ut scenbelysning i aulan till LED	2023
Begagnade konferensmöbler har köpts in till Barbro Alving	2023
Pendlingsvecka med elcykel för personalen med bidrag från Naturskyddsföreningen "Fröpengar"	2023
Allmän kurs har haft ett utställning under tema "Ålderdom" där bland annat naturfrågor har belysts som resulterade i ett antal planscher.	2023
Fredagsföreläsning av Stefan Strömberg under temat "mellan oss skapas världen – känslor och tankar om vår enda jord"	2023
Fredagsföreläsning av Elenor Håkansson "Slow fashion" i ämnet hållbart mode, öppen föreläsning för allmänheten, deltagare och personal	2023
Panttunnor till hotellhusen samt klassrum IT-spåret	2023
Ekologiskt fika för deltagare och personal i samband med filmdagen	2023
Filmdag för deltagare och personal, två kortare filmer "Mobilens verkliga pris" samt "En komikers utsläpp" samt gruppdiskussioner	2023
Enkät från Naturskyddsföreningen om kläders miljöpåverkan till deltagare/personal	2023
Klädbytdagar för deltagare och personal. Kläder som var kvar gick till Ukraina	2023
Cykelställ under tak iordningsställt	2023
Röda bussen (äldre diesel) såld i mars och inte ersatt med någon ny, vi hyr miljövänligt vid behov	2023
Medborgarförslag till förbättrade bussförbindelser inlämnat till Vetlanda kommun	2023
Överblivna grönsaker används till dagens soppa i köket för att minska matsvinnet	2023
Överblivna kakor/frallor från konferens säljs i cafet för att minska matsvinnet	2023
Gått över till miljövänligare städmedel – växtbaserade- i städ	2023
Mejlat miljötips angående matsvinn till personal i köket från UHPO	2023
Vegetarisk lunch och middag till alla deltagare och konferensgäster 19-20 januari	2023
Ny resepolicy upprättad där miljövänliga alternativ i första hand ska användas	2023
Lämnat datorer, skärmar och tangentbord till Kusaakoski för återvinning	2023
Minskat vårt effektuttag av fjärrvärme och därigenom påverkat Njudung Energi att minska sin användning av fossilolja och kommer gå över till bioolja	2022
Erbjuder digitala kvitton i våra kassaregister	2022
Minskat användningen av palmolja genom att baka kakor själva till café och kök	
Sälja matlådor med överbliven mat till deltagare och personal i cafet	2022
Cafet erbjuder inga pappersmuggar vid köpa av varma drycker utan enbart porslinsmuggar som ska returneras	2022
Tagit bort 134 stycken kemikalier hos vaktmästeriet	2022
Omöblerat klassrum IT-spåret med begagnade möbler övertagna från utbildningen i Eksjö	2022
Omöblerat konferensrum Tage Erlander med begagnade möbler från Växjö fhs	2022
Isolerat ventilationsrör Anna Lindh	2022
"Varsågod"-loppis till alla deltagare/personal. Kläderna som var kvar gick till Erikshjälpen	2022
Tips om elbesparing och bensin/diesel till alla anställda utskickat på mejl	2022
Digital blandare av juicer i köket	2022
Installerat Plejd till ytterbelysning i diverse hus för distansstyrning	2022

Byte till isolerade ytter- och altandörrar i Kullenhusen	*2022
Återmöblering av de hyrda rummen i Österliden med möbler vi redan hade.	2022
Fyra nya snabbbladdare för elbil har installerats, även för allmänheten	2022
Sytt om gardiner så de passar i andra rum i st.f. a. köpa nytt.	2022
Nya LED-armaturer	2022
Delar ur ledningsgruppen m.fl. idéutbyte om hållbarhet Runö & Ölands Folkhögskolor	2022
Eko-fika, utställning m.m.	2022
Personalkurs i klimat, del 1	2022
Energifönster bytt huvudkorridorens salar västerut.	2022
Återanvände bibliotekshyllor	2022
Gemensamhetsdag Biologisk mångfald, filmer	2021
Vid ombyggnation av restaurangen och reception sätts ett nytt styrsystem in för all ventilation, belysning, värme, kyla.	2021
Nya energifönster till restaurangen sätts in.	2021
Natur- och äventyrsguide startar HT21	*2021
Renovera gamla kvalitetsmöbler	2021
Gamla pumpar till radiatorer bytts till nya effektivare.	2021
Salen Lina har fått nytt fläktaggregat	2021
Lavendel är planterat i våra planteringar för att locka bin och fjärilar	2021
Alla Kullenhus fått rengjorda o målade takpannor i stf att byta pannor.	2021
Utställning, Allmän kurs, bl.a. Biologisk mångfald	2021
Ny naturkurs med Naturskyddsföreningen startats	*2020
Bytt till LED-lampor med rörelsevakt i källarkorridorer.	2020
Nytt ventilationsaggregat (kyla o värme) till klassrummen vid Astrid, Kai Pollak m.fl.	2020
Bytt till LED-lampor i aulan Anna Lindh-salen	2020
Pedagoger lärt sig digitala verktyg till distansutbildning	2020
Agenda 2030 Utställning	2020
Agenda 2030 Gemensamhetsdag	2020
Agenda 2030-personalkurs	2019
Behållare och hämtning av glas, vit och färgad	*2019
Filmvisning: Vetenskapens värld	2019
Temadag: Bilen, Butiken, Biffen & Bostad	2019
Robot gräsklippare	2019
Etiska och miljömässiga riktlinjer kring våra fondplaceringar i vår placeringspolicy	2019
Valde bort personalresa till Kroatien (flyg) till förmån för Polen (buss o båt)	2019
Bytt till LED-armaturer i klassrum	2018
Sista delen av korridoren t.o.m. Hiertas Hörna belysning med viloläge under natten.	2018
Klassuppsättning med Chromebooks har köpts in	2018
Grön el	2018
Byte av armaturer till LED i sista delen av korridoren och Hiertas Hörna	2018
Gått över till GAFE dataplattform	2018
Nya kopiatorer med användarkontroll	*2018
Doserare till golvrengöringsmedel, kök	2018
Filmvisning: Before the Flood	2018
Paraplyutställning med miljötema	2018
Märkning av internatens miljöbehållare	2018
Returpapperslådor till klassrummen	2018
Vaktmästeriets gamla bilsbil bytt till nyare dieselsbil	2018
Idéutbyte med Njudungsskolans lokalvårdare	2017
KRAV och ekologisk frukost börjar utvecklas	2017

En vegetarisk lunch per månad	2017
Byte av duschhandtag till snålspolande	2017
Sopsorteringskärl till internatet	*2017
Installerat elbilsaddare	2017
Installerat lampsläckare och snålspolande toa	2017
Bytt till LED utebelysning och LED innerarmaturer	2017
Bokbytarhylla	2017
Bytt till LED utebelysning och LED innerarmaturer	2016
Wellpappspress ger färre transporter	2016
Böcker och tidningar om miljö i biblioteket	2016
Städmaterial -40 000 kr	2016
Inköp av förbrukningsmaterial till undervisning var 160 000 kr mindre än medelvärdet av åren 2011-2015	2016
Bytt ventilationsaggregat med värmväxlare i Brunnshuset	2016
Byte ventilation Kullen 3	2016
Minskat antal kemikalier med 24 stycken	2016
Gemensamma miljöveckan HT 2016	2016
Sålt en bensinbil	2016
Bytt ut en bensindriven 4-hjuling till eldriven golfbil	2016
Bytt till LED utebelysning och LED innerarmaturer	2015
Byte ventilation + kyla Brunnshuset, radiostudion, LED utebelysning	2014
Byte ventilation matsal, aula, källare, Dalen, Upprustning/intrimning gammal ventilation, LED utebelysning	2013
Byte ventilation Brunnshuset + kyla, shuntventiler fjärrvärme, reglercentral för fjärrvärme	2012
Byte ventilation bibliotek klassrum + kyla, shuntautomatik, belysningsstyrning	2011
Luftvärmepump verkstad-varmförråd (från direktel), ny armatur i entré-korridor med styrning	2010

Utvärdering av årets avvikelser/förbättringsförslag

Vid årets revision och internt har ett antal avvikelser/förbättringsförslag noterats. Här har följande frågor/områden lyfts upp:

Avvikelser – inga avvikelser var noterade i revisionsrapporten.

Förbättringsförslag -

F1- Mätning CO2-utsläpp restaurang genom att belysa klimatpåverkan för våra restaurangbesökare. Finns med som mål som kommer fortsätta till nästa år då köket inte hunnit med detta i år.

F2- Inköp. Vi bör utveckla våra inköpsrutiner så att ni visar att vi styr inköp/upphandling kopplade till betydande miljöaspekter. Vi tar med som mål till 2023/2024.

F3- Avvikelser och förbättringsförslag från internrevisionen ska lyftas fram i vårt miljöarbete. Vi tar med detta som mål till 2023/2024

F4- Extern kommunikation, hemsidan behövde uppdateras. Detta är gjort. Vi har lagt in våra mål och nya medarbetare som är med i Miljövärnet. Detta är nu en årlig rutin.

10. Intern revision

X Vi omfattas inte krav på intern revision enligt Svensk Miljöbas kravstandard

X Vi genomför interna revisioner där vi följer upp att:

- Miljöhandbok är uppdaterad och aktuell
- Efterlevnad lagar och andra bindande krav
- Relevanta verksamhetsrutiner följs i alla delverksamheter
- Alla delverksamheter kan redovisa aktiviteter för att minska miljöpåverkan.

Uppföljningen dokumenteras och redovisas som bilagor. Vi har följande plan för interna och externa revisioner i vår verksamhet.

Typ av revision	Tidpunkt	Plats/Delverksamhet
Extern	September	Holsbybrunn
Intern	Juni	Samtliga delverksamheter på skolan

11. Ledningens genomgång

Verksamhetens ledning går varje år igenom följande punkter:

- Miljöorganisation
- Aktiviteter som påverkar miljön och värderingen av dem
- Miljöpolicyns aktualitet
- Miljömål- och handlingsplan för kommande år
- Verksamhetsrutiner
- Relevanta lagkrav och hur vi säkerställer att vi följer dem
- Intern och extern kommunikation av vårt miljöarbete
- Miljörisker och nödlägesberedskap
- Kompetensbehov
- Miljöberättelse
- Resultat från interna och externa revisioner
- Avvikelse och förbättringsförslag under året

Ledningens genomgång av ovanstående punkter har resulterat i denna Miljöhandbok som godkänts av verksamhetsansvarig.